

ENDURSKOÐENDARÁÐ

Skýrsla um niðurstöður gæðaeftirlits 2021

Reykjavík, desember 2022

Almennt um gæðaeftirlit með störfum endurskoðenda.

Ný lög um endurskoðendur og endurskoðun nr. 94/2019 tóku gildi 1. janúar 2020. Með gildistöku laganna voru innleidd ákvæði tilskipunar ESB nr. 2014/56 og reglugerðar ESB nr. 537/2014. Nýju löggin fela í sér margvíslegar breytingar frá eldri lögum um endurskoðendur nr. 79/2008, meðal annars hvað varðar gæðaeftirlit með endurskoðunarfyrtækjum og endurskoðendum. Samkvæmt 31. gr. laga nr. 94/2019 er endurskoðendum eða endurskoðunarfyrtækjum skylt að sæta gæðaeftirliti eigi sjaldnar en á sex ára fresti. Þá er endurskoðendum og endurskoðunarfyrtækjum sem annast endurskoðun eininga tengdra almannahagsmunum (ETA) skylt að sæta gæðaeftirliti eigi sjaldnar en á þriggja ára fresti.

Eftir gildistöku laga nr. 94/2019 setti endurskoðendaráð nýjar reglur um framkvæmd gæðaeftirlits með störfum endurskoðenda nr. 1091/2020 sem leystu af hólmi eldri reglur. Jafnframt tók gildi ný gjaldskrá vegna gæðaeftirlits með störfum endurskoðenda og endurskoðunarfyrtækja nr. 1441/2020. Gjaldskráin gildir um innheimtu þjónustugjalda sem standa skulu undir kostnaði við gæðaeftirlit endurskoðendaráðs.

Á árinu 2020 fór ekki fram hefðbundið gæðaeftirlit. Ástæða þess er annars vegar sú að endurskoðendaráð vann á þeim tíma að breytingum á skipan gæðaeftirlits í kjölfar gildistöku nýrra laga og hins vegar sú að útbreiðsla Covid -19 var í hámarki á því ári og því erfitt að koma við heimsóknnum gæðaeftirlitsmanna til endurskoðenda.

Samkvæmt 35. gr. laga nr. 94/2019 er það hlutverk endurskoðendaráðs að hafa eftirlit með því að endurskoðendur og endurskoðunarfyrtækji ræki störf sín í samræmi við ákvæði laganna, góða endurskoðunarvenju, siðareglur endurskoðenda og aðrar reglur sem taka til starfa endurskoðenda.

Fyrir gæðaeftirlit 2021 gaf endurskoðendaráð út þrjá gátlista til notkunar við framkvæmd gæðaeftirlitsins. Jafnframt bættist fjórði gátlistinn við frá Skattinum vegna eftirlits með endurskoðunarfyrtækjum samkvæmt 2. mgr. 38. gr. laga nr. 140/2018, um aðgerðir gegn peningabætti og fjármögnun hryðjuverka. Framkvæmd þess eftirlits var falin endurskoðendaráði með samstarfssamningi ráðsins við Skattinn og fór eftirlitið fram samhliða gæðaeftirliti endurskoðendaráðs.

Gátlistar þeir sem notaðir voru við framkvæmd gæðaeftirlits endurskoðendaráðs 2021 voru því eftirfarandi:

- Gátlisti 1 – Innra skipulag og gæðakerfi
- Gátlisti 2 – Einstök verkefni
- Gátlisti 3 - Endurmenntun
- Gátlisti 4 - Eftirlit skv. 2. mgr. 38.gr. laga nr. 94/2019, um aðgerðir gegn peningabætti og fjármögnun hryðjuverka

Í framangreindum gátlistum er vísað til ákvæða í lögum nr. 94/2019, um endurskoðendur og endurskoðun, reglugerðar Evrópuþingsins og ráðsins (ESB) nr. 537/2014, siðareglna og alþjóðlegra endurskoðunarstaðla eins og þeir eru birtir á heimasíðu ifac.org.

Á árinu 2021 gaf endurskoðendaráð jafnframt út handbók um gæðaeftirlit með endurskoðunarfyritækjum og endurskoðendum 2021. Handbókinni er ætlað að vera gæðaeftirlitsmönnum til leiðbeiningar og aðstoðar við framkvæmd gæðaeftirlitsins. Einnig getur hún gagnast endurskoðendum og endurskoðunarfyritækjum við undirbúning fyrir gæðaeftirlit. Handbókin nær ekki yfir allt það efni sem gæðaeftirlitsmenn þurfa að kunna skil á en er ætlað að vera viðbót við útgefna gátlista og faglega þekkingu, dómgreind og gagnrýni gæðaeftirlitsmanna. Áhersla var lögð á að handbókin hefði að geyma hagnýtar upplýsingar og leiðbeiningar. Gert er ráð fyrir að handbókin verði uppfærð reglulega eftir því sem þurfa þykir. Handbókina og gátlistana er að finna á heimasíðu endurskoðendaráðs, www.endurskodendarad.is.

Endurskoðendaráð ber ábyrgð á skipulagi og framkvæmd gæðaeftirlits samkvæmt 35. gr. laga nr. 94/2019. Fyrir gæðaeftirlit 2021 var ráðinn sérstakur umsjónarmaður með gæðaeftirlitinu en hlutverk umsjónarmanns er að halda utan um gæðaeftirlitið, vera gæðaeftirlitsmönnum til stuðnings og gæta þess að eftirlitið sé framkvæmt á samræmdan hátt. Framkvæmd gæðaeftirlitsins er í höndum sérstakra gæðaeftirlitsmanna sem endurskoðendaráð hefur ráðið til verksins. Að loknu gæðaeftirliti skila gæðaeftirlitsmenn skýrslu til umsjónarmanns gæðaeftirlits. Umsjónarmaður fer yfir skýrslurnar og afhendir endurskoðendaráði að lokum skýrslur og gátlista vegna hvers endurskoðunarfyritækis til endanlegrar meðferðar.

Endurskoðendaráð leggur eigið mat á niðurstöðu hvernar skýrslu og bregst við í samræmi við það. Samkvæmt 8. mgr. 31. gr. laga nr. 94/2019 skal endurskoðendaráð árlega birta upplýsingar um heildarniðurstöðu gæðaeftirlitsins.

Undirbúningur gæðaeftirlits

Undirbúningur gæðaeftirlits 2021 hófst í upphafi þess árs og voru níu endurskoðunarfyritæki valin til að sæta gæðaeftirliti. Sex fyrirtækjanna voru valin á grundvelli áhættugreiningar endurskoðendaráðs, í samræmi við 1. og 2. mgr. 31. gr. laga nr. 94/2019, sbr. 4. gr. reglna nr. 1091/2020, en þrjú fyrirtæki sættu endurteknu gæðaeftirliti frá árinu 2019. Með því að byggja áhættugreiningu á öllum endurskoðunarfyritækjum á samræmdum áhættuvísnum fæst gagnsætt ferli við val á fyrirtækjum til skoðunar hverju sinni. Áhættumatinu er jafnframt ætlað að tryggja að hverju sinni komi til skoðunar þau fyrirtæki og verkefni sem helst eru útsett fyrir mistökum við vinnu endurskoðunarverkefna og þar með áritana.

Í maí 2021 auglýsti endurskoðendaráð eftir gæðaeftirlitsmönnum til að framkvæma gæðaeftirlitið. Ráðinu bárust 18 umsóknir og voru 13 gæðaeftirlitsmenn valdir úr hópi umsækjanda. Í júní og september 2021 hélt umsjónarmaður gæðaeftirlitsins námskeið fyrir gæðaeftirlitsmenn þar sem farið var yfir nánari framkvæmd eftirlitsins.

Í júnímánuði 2021 sendi endurskoðendaráð bréf til þeirra fyrirtækja sem valin höfðu verið í gæðaeftirlit. Í bréfinu voru viðkomandi fyrirtæki upplýst um fyrirhugað gæðaeftirlit og var fyrirkomulag eftirlitsins kynnt nánar.

Áður en gæðaeftirlitið hófst voru endurskoðunarfyrirtækin upplýst um það hvaða gæðaeftirlitsmenn myndu annast eftirlitið og þeim gefinn kostur á að koma að athugasemdum um hæfi þeirra svo unnt væri að taka tillit til þess ef fram kæmu athugasemdir sem byggðu á gildum rökum.

Áður en hafist er handa við skoðun einstakra verkefna þurftu gæðaeftirlitsmenn að staðfesta óhæði sitt og undirrita sérstaka trúnaðaryfirlýsingu Var þeim ekki heimilt að hefja vinnu fyrr en endurskoðendaráð og/eða umsjónarmaður gæðaeftirlits hefðu móttengið og yfirfarið þær staðfestingar.

Framkvæmd gæðaeftirlits

Gæðaeftirlitið fór fram á starfsstöð þeirra endurskoðunarfyrirtækja sem sættu eftirliti. Um nánara fyrirkomulag gæðaeftirlitsins vísast til reglna nr. 1091/2020 um framkvæmd gæðaeftirlits með störfum endurskoðenda og endurskoðunarfyrirtækja. Að loknum fundum með fyrirsvarsmönnum fyrirtækjanna og umsjónarmönnum gæðakerfa var framkvæmd skoðun á gæðakerfum fyrirtækjanna. Að þeirri skoðun lokinni fór fram val á þeim endurskoðendum og endurskoðunarverkefnum sem til skoðunar komu í eftirlitinu.

Skoðun á einstökum verkefnum í gæðaeftirliti byggir á gátlista 2 og hefur hún tvíþættan tilgang. Annars vegar er slíkri skoðun ætlað að leiða í ljós virkni innra gæðakerfis endurskoðunarfyrirtækisins og hins vegar að vera eftirlit með einstökum endurskoðendum. Við ákvörðun um það hvaða endurskoðendur sæta eftirliti hverju sinni og hvaða verkefni eru valin til skoðunar er tekið tillit til eftirfarandi þátta:

1. Niðurstaða gæðaeftirlits með gæðakerfi endurskoðunarfyrirtækisins. Slök niðurstaða úr því eftirliti ætti að jafnaði að auka eftirlit með einstökum endurskoðendum og verkefnum og öfugt. Eftirlit með gæðakerfum er þó aldrei nægilegt eitt og sér.
2. Árafjöldi frá því hver og einn endurskoðandi hefur sætt gæðaeftirliti.
3. Niðurstöður síðasta innra gæðaeftirlits hvers endurskoðanda.
4. Niðurstöður síðasta opinbera gæðaeftirlits hvers endurskoðanda.
5. Umfang verkefna hvers endurskoðanda hjá endurskoðunarfyrirtækinu.
6. Verkefni, þar sem hagsmunir notenda reikningsskilanna eru brýnni og víðtækari, ætti að velja framar öðrum verkefnum. Nauðsynlegt er þó að einnig séu tekin til skoðunar minni og einfaldari verkefni til að hægt sé að leggja mat á raunverulega virkni gæðakerfis endurskoðunarfyrirtækisins.
7. Verkefni sem þegar hefur sætt innra gæðaeftirliti. Tilgangurinn með því vali er að prófa virkni þess innra eftirlits sem innbyggt er í gæðakerfi endurskoðunarfyrirtækisins.

Gæðaeftirlitið skiptist í fjóra hluta. Fyrsti hluti eftirlitsins er tvíþættur. Snýr sá hluti annars vegar að því að kanna hvort endurskoðunarfyrirtæki og endurskoðendur, sem hjá því starfa, uppfylli skilyrði II. og IV. kafla laga nr. 94/2019, reglugerðar nr. 1010/2020 um starfsábyrgðartryggingar endurskoðenda, reglna nr. 1092/2020 um lágmarksfjárhæð

starfsábyrgðartryggingar endurskoðenda og hámark eigin áhættu, reglugerðar nr. 666/2020 um opinbera skrá yfir endurskoðendur og 13. gr. reglugerðar ESB nr. 537/2014 varðandi gagnsæisskýrslur endurskoðunarfyrirtækja sem endurskoða einingar tengdar almannahagsmunum (ETA). Hins vegar snýr fyrsti hluti eftirlitsins að því að kanna hvort innra gæðaeftirlitskerfi endurskoðunarfyrirtækis uppfylli ákvæði laga nr. 94/2019 um endurskoðendur, ákvæði alþjóðlega gæðastaðalsins ISQC 1 og reglugerðar ESB nr. 537/2014, auk siðareglna.

Í öðrum hluta gæðaeftirlitsins er farið yfir einstök endurskoðunarverkefni hjá þeim fyrirtækjum sem hafa haft endurskoðun með höndum. Þar kemur til skoðunar hvort farið sé að innri gæðareglum, hvort skipulag og framkvæmd endurskoðunar sé í samræmi við lög og staðla og hvort eðlilegt og rökrétt samhengi sé á milli niðurstöðu endurskoðunar og þeirra vinnugagna sem til staðar eru í endurskoðunarskrám.

Þriðji hluti gæðaeftirlitsins beinist að því að staðfesta að endurskoðandi hafi fullnægt skyldu til að afla sér endurmenntunar í samræmi við ákvæði 9. gr. laga nr. 94/2019, sbr. einnig reglugerð nr. 665/2020 um endurmenntun endurskoðenda.

Fjórði hluti gæðaeftirlitsins beinist að aðgerðum gegn peningabætti og fjármögnun hryðjuverka í samræmi við lög nr. 140/2018. Eins og að framan greinir hefur endurskoðendaráð með höndum framkvæmd eftirlitsins samkvæmt samningi við Skattinn sem er lögbundinn eftirlitsaðili með því að endurskoðunarfyrirtæki uppfylli skyldur sínar samkvæmt lögnum, sbr. 2. mgr. 38. gr. laga nr. 140/2018. Athugasemdir og ábendingar gæðaeftirlitsmanna vegna þessa þáttar gæðaeftirlitsins voru sendar Skattinum til úrlausnar þar sem það fellur utan hlutverks endurskoðendaráðs að hafa uppi athugasemdir eða ábendingar gagnvart eftirlitsskyldum aðilum.

Hjá þeim níu endurskoðunarfyrirtækjum sem sættu gæðaeftirliti 2021 vegna reikningsársins 2020 var framkvæmt gæðaeftirlit á samtals 22 endurskoðunarverkefnum en meðal þeirra verkefna voru sex ETA verkefni. Verkefnin voru unnin af alls 24 endurskoðendum. Fimm endurskoðunarverkefni voru með sameiginlega áritun, þ.á m. tvö ETA verkefni. Í þremur tilvikum var framkvæmt gæðaeftirlit á tveimur endurskoðunarverkefnum sem unnin voru af sama endurskoðanda. Eitt endurskoðunarfyrirtæki hafði ekki endurskoðað reikningsskil vegna ársins 2020. Í því tilviki var framkvæmt gæðaeftirlit á gæðakerfi fyrirtækisins og endurmenntun endurskoðanda, ásamt eftirliti skv. 2. mgr. 38. gr. laga nr. 140/2018.

Gæðaeftirlitið hófst í september 2021. Af margvíslegum ástæðum dróst framkvæmd þess á langinn hjá nokkrum endurskoðunarfyrirtækjum. Eftirlitinu lauk í flestum tilvikum á fyrri hluta árs 2022 en var þó ekki endanlega lokið fyrr en haustið 2022.

Við gæðaeftirlitið var tekið tillit til stærðar og umfangs endurskoðunarverkefna og við það miðað að skráning og öflun endurskoðunargagna væri í samræmi við tilmæli ISA staðlanna og nægilegur rökstuðningur væri fyrir því álitum endurskoðandans sem fram kemur í áritun hans á endurskoðaðan ársreikning. Jafnframt hefur gæðaeftirlitið þann tilgang að miðla gagnlegum ábendingum til þeirra sem sæta gæðaeftirliti. Eðli máls samkvæmt gildir það verklag við gæðaeftirlit að byggja verður á skráningu endurskoðunar í því verkefni sem er til skoðunar

hverju sinni, en skráning, öflun og varðveisla endurskoðunargagna hefur alltaf verið mikilvægur þáttur endurskoðunar.

Niðurstaða gæðaeftirlitsins

Endurskoðendaráð fór yfir skýrslur gæðaeftirlitsmanna jafnóðum og þær bárust frá umsjónarmanni gæðaeftirlitsins og tók afstöðu til frekari meðferðar, sem fólst í eftirfarandi:

- Ef ekki komu í ljós annmarkar var málinu lokið. Endurskoðendaráð óskaði þó eftir frekari upplýsingum og gögnum ef slíkt þótti nauðsynlegt til að komast að niðurstöðu.
- Þar sem endurskoðendaráð taldi að til greina kæmi að bæta við ábendingu/athugasemd sem ekki kom fram í gæðaeftirlitsskýrslu gæðaeftirlitsmanna, var viðkomandi endurskoðunarfyritæki/endurskoðanda greint frá því og honum veittur andmælaréttur samkvæmt 13. gr. stjórnarsýslulaga nr. 37/1993.
- Ef óverulegir annmarkar á endurskoðun komu í ljós var máli lokið með tilmælum til viðkomandi endurskoðunarfyritækis/endurskoðanda um að bæta úr þeim.
- Ef verulegir annmarkar komu í ljós mat endurskoðendaráð í hverju tilviki fyrir sig hvort þörf væri á endurteknu eftirliti eða hvort máli yrði lokið með tilmælum um breytta starfshætti í framtíðinni. Í nokkrum tilvikum krafðist endurskoðendaráð þess jafnframt að ráðinu yrði, innan tiltekins frests send úrbótaáætlun eða staðfesting þess að nánar tilteknar úrbætur hefðu þegar verið gerðar innan endurskoðunarfyritækis.
- Í þeim tilvikum þar sem endurskoðendaráð taldi sýnt að endurskoðunarfyritæki/endurskoðandi hefði í störfum sínum brotið gegn lögum nr. 94/2019 eða vanrækt skyldur sínar að öðru leyti, án þess að brot teldist stórfellt, veitti endurskoðendaráð endurskoðunarfyritæki/endurskoðanda áminningu, sbr. 2. mgr. 48. gr. laga nr. 94/2019. Í nokkrum tilvikum lagði endurskoðendaráð jafnframt stjórnvaldssekt á viðkomandi endurskoðunarfyritæki, sbr. 1. mgr. 49. gr. laga nr. 94/2019.
- Áður en endurskoðendaráð tók ákvörðun um beitingu slíkra viðurlaga var endurskoðendum veittur andmælaréttur, í samræmi við 13. gr. stjórnarsýslulaga nr. 37/1993.

Niðurstöður gæðaeftirlits 2021

Fjöldi endurskoðunarfyrtækja sem sættu gæðaeftirliti 9

Fjöldi endurskoðunarverkefna í gæðaeftirliti 22

<u>ETA verkefni</u>	6
Engar athugasemdir eða ábendingar	2
Einungis ábendingar	1
Einungis athugasemdir	1
Athugasemdir og ábendingar	2
Engin viðurlög	4
Einungis sekt (fyrirtæki)	1
Áminning og endurtekið eftirlit	1
<u>Önnur verkefni en ETA</u>	16
Engar athugasemdir eða ábendingar	2
Einungis ábendingar	3
Einungis athugasemdir	3
Athugasemdir og ábendingar	8
Engin viðurlög	10
Einungis áminning	0
Einungis sekt	0
Áminning og sekt	1
Áminning og endurtekið eftirlit	4
Áminning, endurtekið eftirlit og sekt	1
Krafa um staðfestingu á úrbótum	1
Ábending send til ársreikningaskrár	3

Niðurstöður gæðaeftirlits 2021 eftir gátlistum

- **Gátlisti 1 – Innra skipulag og gæðakerfi**
 - Athugasemdir/ábendingar hjá 6 fyrirtækjum
- **Gátlisti 2 – Einstök verkefni**
 - Athugasemdir/ábendingar hjá 8 fyrirtækjum vegna samtals 18 endurskoðunarverkefna. Af þeim voru 4 ETA verkefni
- **Gátlisti 3 – Endurmenntun**
 - Athugasemdir/ábendingar hjá 1 fyrirtæki

Þar sem breytingar voru gerðar á skipan gæðaeftirlits með endurskoðunarfyrtækjum og endurskoðendum í kjölfar gildistöku laga nr. 94/2019 þann 1. janúar 2020 er ekki með skýrum hætti unnt að bera heildarniðurstöður gæðaeftirlits 2021 saman við niðurstöður fyrri ára.

Ef niðurstöður gæðaeftirlitsins eru skoðaðar má sjá að engar athugasemdir/ábendingar voru gerðar vegna 33,3% ETA verkefna samanborið við 12,5% verkefna sem ekki eru ETA.

Af þeim 22 endurskoðunarverkefnum sem til skoðunar komu í gæðaeftirlitinu var einhverri tegund viðurlaga beitt vegna niðurstöðu gæðaeftirlits á 8 endurskoðunarverkefnum eða í 36,3% tilvika. Af þeim 8 verkefnum eru 2 ETA verkefni og 6 verkefni sem ekki eru ETA. Miðað við heildarfjölda ETA verkefna í gæðaeftirlitinu var viðurlögum beitt í 33,3% tilvika samanborið við 37,5% tilvika þegar ekki var um að ræða ETA verkefni.

Ef litið er til fjölda athugasemda í gæðaeftirlitinu má nefna að gerðar voru 1–4 athugasemdir vegna niðurstöðu gæðaeftirlits á 6 endurskoðunarverkefnum og 5–9 athugasemdir vegna niðurstöðu gæðaeftirlits á 3 endurskoðunarverkefnum. Þá voru gerðar 10 eða fleiri athugasemdir vegna niðurstöðu gæðaeftirlits á 4 endurskoðunarverkefnum. Mestur fjöldi athugasemda vegna gæðaeftirlits á einu verkefni var 29 athugasemdir.

Alls var 3 endurskoðunarfyrtækjum gert að sæta endurteknu gæðaeftirliti vegna niðurstöðu gæðaeftirlits á samtals 5 endurskoðunarverkefnum.

Einnig má nefna að í gæðaeftirliti 2021 voru í fyrsta sinn lagðar á stjórnvaldssektir samkvæmt nýrri heimild í 49. gr. laga nr. 94/2019 en lagðar voru sektir að fjárhæð kr. 500.000 á 3 endurskoðunarfyrtækki.

